

Voortijdige schoolverlaters: Aanleiding en kansen op de arbeidsmarkt

Christoph Meng, Johan Coenen, Ger Ramaekers en Charlotte Büchner

Waarom verlaten jongeren voortijdig het onderwijs? Wat zijn hun kansen op de arbeidsmarkt? Deze vragen staan centraal in dit artikel. We behandelen de belangrijkste aanleiding om met het onderwijs te stoppen en laten zien welke maatregelen prioriteit dienen te ontvangen om het aantal voortijdige schoolverlaters terug te dringen. Zo laten de analyses zien dat goede voorlichting en begeleiding bij de studiekeuze, zeker bij de overgang van het vmbo naar het mbo, van groot belang kan zijn. We laten ook zien dat voortijdige schoolverlaters, ondanks hun minder goede kansen op de arbeidsmarkt, tevreden zijn met de functies die zij uitoefenen en hun verdere carrièreverloop positief.

1 Inleiding¹

De Nederlandse overheid streeft ernaar dat iedereen het onderwijs verlaat met ten minste een mbo-diploma op niveau 2 of een havo-, dan wel vwo-diploma. Deze ‘startkwalificatie’ wordt gezien als het minimale onderwijsniveau dat nodig is om kans te maken op een duurzame arbeidsmarktpositie. Ondanks dit streven verlieten in het schooljaar 2006/2007 bijna 53 duizend jongeren zonder startkwalificatie het onderwijs. Het voortijdig stoppen met de schoolcarrière wordt als een van de grootste problemen in Nederland beschouwd, en gaat gepaard met zowel (hoge) private als maatschappelijke kosten. Jongeren die massaal voortijdig met hun opleiding stoppen kunnen op macroniveau ernstige problemen veroorzaken. Het gevaar bestaat namelijk dat deze jongeren in een sociaal isolement terecht-

---

¹ Het voorliggende artikel is een sterk ingekorte versie van het rapport: Zonder diploma: aanleiding, kansen en toekomstintenties, ROA (Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt) 2009. Het volledige rapport is gratis beschikbaar via www.roa.unimaas.nl.

komen en zich van de maatschappij buitengesloten voelen met alle consequenties van dien. Natuurlijk is dit een heel pessimistisch beeld dat onrecht doet aan de grote meerderheid van jongeren die vanwege diverse redenen het onderwijs verlaat. Stoppen met het onderwijs veroorzaakt echter ook een onderbenutting van de capaciteiten die aanwezig zijn in Nederland. In een dynamische globale kenniseconomie, waar Nederland concurreert met ander landen, is onderbenutting uit economisch gezichtspunt schadelijk. Het voorkomen van voortijdig stoppen is daarom volkomen terecht als centraal punt op de beleidsagenda van de afgelopen jaren geplaatst.

Hoe groot de maatschappelijke kosten ook zijn, in de optiek van de jongeren die op het punt staan om met hun opleiding te stoppen zijn ze niet van belang. Zelfs de eventuele private kosten die met het beëindigen van de opleiding gepaard gaan, zoals een kleinere kans op een succesvolle arbeidsmarktcarrière met als consequentie een verhoogde kans op minder werkzekerheid, werkloosheid, uitkeringsafhankelijkheid en zelfs armoede, kunnen hen niet van hun beslissing afbrengen. Welke oorzaken en redenen brengen jongeren er dan toe om te stoppen met de opleiding, en wat zijn hun kansen op de arbeidsmarkt? Deze twee vragen staan centraal in dit artikel.

Het artikel is als volgt opgebouwd. Eerst gaan we kort in op de beschikbare data en de noodzakelijke nomenclatuur. In Sectie 3 staan we stil bij de vraag waarom voortijdige schoolverlaters het onderwijs verlaten. Sectie 4 gaat vervolgens in op de vraag wat de kansen van voortijdige schoolverlaters op de arbeidsmarkt zijn, en in Sectie 5 volgt een korte conclusie.

2 Data

In het najaar van 2007 is in samenwerking met de Informatie Beheer Groep (ib-groep) te Groningen een aantal steekproeven (vmbo, mbo-bol, mbo-bbl, havo en vwo) onder gediplomeerde en ongediplomeerde schoolverlaters van het schooljaar 2005/2006 getrokken. De populatie van deze steekproeven bestond daarbij uit alle scholieren die in het schooljaar 2005/2006 met een opleiding gestopt zijn.

In totaal zijn 43.658 gediplomeerde en 5.700 ongediplomeerde schoolverlaters benaderd, en hebben 13.596 gediplomeerde en 1.581 ongediplomeerde schoolverlaters de vragenlijst via internet of schriftelijk ingevuld. 54% van de ongediplomeerde respondenten is man. Ter vergelijking, in de totale populatie 'ongediplomeerde schoolverlaters 2005/2006' is dit 58%. Het verschil zit in een marginaal verschil in respons onder jongens en meisjes. Wat betreft de representativiteit met betrekking tot het percentage

alloctonen zijn de cijfers als volgt. Onder de ongediplomeerde respondenten is 29% van allochtone afkomst versus 31% in de totale populatie. De respons onder de groep allochtone jongeren is daarmee sterk in lijn met de respons onder de groep autochtone jongeren.²

Hoewel nomenclatuur niet van belang is indien iedereen het eens is over de precieze definitie van de gebruikte termen, is de vraag 'what's in a word' onmisbaar in een discussie over jongeren die voortijdig met het onderwijs stoppen. In dit artikel staan de volgende twee groepen schoolverlaters centraal:

De ongediplomeerde voortijdige schoolverlaters. Deze groep heeft in het schooljaar 2005/2006 zijn opleiding zonder diploma verlaten, is op het moment van de enquête jonger dan 23 jaar, niet in het onderwijs bezig en bezit geen startkwalificatie (dat wil zeggen een havo, vwo of mbo niveau 2 diploma of hoger).

De gediplomeerde voortijdige schoolverlaters. Deze groep heeft in het schooljaar 2005/2006 een vmbo-diploma of een mbo niveau 1 diploma behaald, is op het moment van de enquête jonger dan 23 jaar, niet in het onderwijs bezig, en bezit geen startkwalificatie (dat wil zeggen een havo, vwo of mbo niveau 2 diploma of hoger).

3 Stoppen met het onderwijs: Aanleiding

In deze paragraaf gaan we nader in op de vraag waarom jongeren het onderwijs voortijdig verlaten. We doen dit achtereenvolgens voor de eerder onderscheiden twee groepen voortijdige schoolverlaters, namelijk degenen die de opleiding voortijdig verlaten hebben en degenen die na het behalen van een vmbo, dan wel een mbo niveau 1 diploma het onderwijs verlaten hebben.

Ongediplomeerde voortijdige schoolverlaters. Om te beginnen toont Figuur 1 voor de groep ongediplomeerde voortijdige schoolverlaters de belangrijkste reden om met de opleiding te stoppen.

Bij een op de vier voortijdige schoolverlaters houdt de aanleiding om te stoppen min of meer direct verband met de gevolgde opleiding zelf. Het

---

² Nadere analyse waarin een wegingsfactor is opgenomen voor de verschillende respons onder jongens en meisjes en onder alloctonen en autoctonen laat zien dat de hier gepresenteerde resultaten kwalitatief niet veranderen.

betreft daarbij vooral de intentie om een andere opleiding te gaan volgen (10%), en het feit dat de gevolgde opleiding niet aan de verwachtingen voldeed (10%). Nadere analyses laten zien dat in het avo (23%) en het mbo-bol (14%) nogal een flink deel van de voortijdige schoolverlaters de intentie had om van opleiding te wisselen. De hoofdredenen waarom men de intentie om van opleiding te wisselen niet in praktijk heeft gebracht is dat men werken toch leuker vond. Een tweede groep potentiële opleidingswisselaars, de groep die aangeeft dat de opleiding niet aan de verwachtingen voldeed, heeft in het mbo-bol een aandeel van respectievelijk 12% (niveau 1/2) en 16% (niveau 3/4). Begeleiding van beide groepen jongeren, zowel van degenen die aangeven van opleiding te willen wisselen als van degenen die teleurgesteld zijn in de verlaten opleiding, kan zeker in het mbo een belangrijke impact op het terugdringen van het aantal voortijdige schoolverlaters hebben. Daarbij komt dat beide groepen vooraf beïnvloedbaar zijn. Hierbij speelt de studiekeuzeproblematiek bij de overgang van het vmbo naar het mbo een belangrijke rol. In tegenstelling tot het mbo-bol zien we bij de voortijdige schoolverlaters van het mbo-bbl deze problematiek overigens veel minder terug. Van de mbo-bbl niveau 1/2 voortijdige schoolverlaters is 5% gestopt, omdat ze een andere opleiding wilden volgen. Daarnaast is nog eens 5% van de mbo-bbl niveau 1/2 respondenten gestopt omdat de opleiding niet aan de verwachtingen voldeed. Bij de respondenten van het mbo-bbl niveau 3/4 was dit 3%.

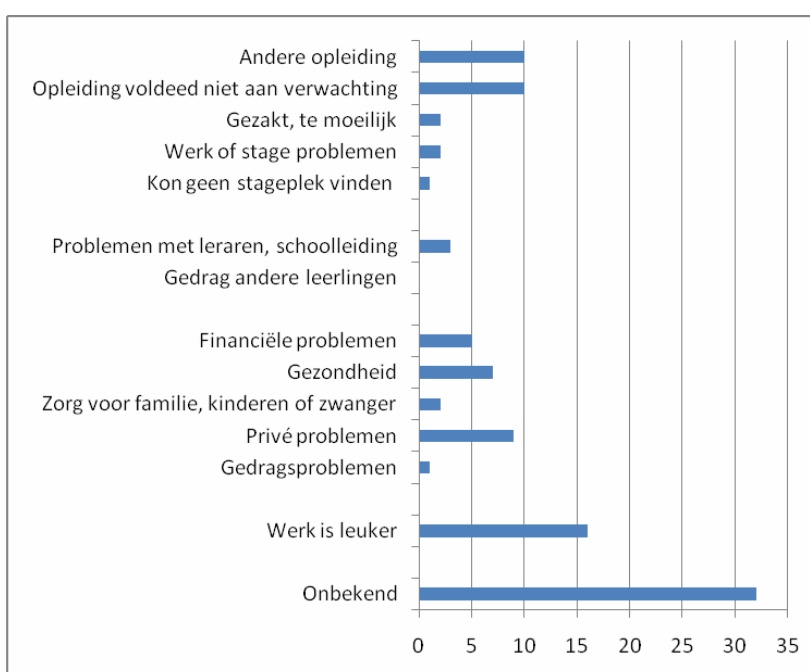
Naast de twee bovengenoemde redenen geeft Figuur 1 ook inzicht in een drietal andere redenen die direct aan de opleiding gerelateerd zijn. Voor zo'n 2% was de opleiding te moeilijk om met succes af te ronden. Verdere analyses laten zien dat dit vooral in het avo (14%) nogal een probleem is. In hoeverre hier eerder ingrijpen en ondersteuning mogelijk was, is moeilijk te zeggen. Echter, het is zeker denkbaar dat ook deze groep van extra begeleiding of een betere intake met aandacht voor de capaciteiten zal kunnen profiteren. 2% kende problemen op het werk die, bijvoorbeeld door ontslag, tot het gedwongen verlaten van de opleiding leiden. Niet verrassend speelt deze reden vooral in het mbo-bbl een rol. Tot slot zien we dat het niet kunnen vinden van een stageplek blijkbaar een marginaal probleem is.

Gemiddeld stopte 3% van de voortijdige schoolverlaters wegens problemen met leraren of ander schoolpersoneel. In het voortgezet onderwijs (vmbo: 6% en avo: 6%) en in het mbo-bol 1/2 (5%) komt dit bovengemiddeld vaak voor. Het gedrag van andere leerlingen ('pesterijen') haalt daarentegen in de totale populatie niet de drempel van 1%. Hieruit kan overigens niet afgeleid worden dat pesterijen niet medeverantwoordelijk kunnen zijn voor het uiteindelijke stoppen. In de vragenlijst is immers gevraagd

naar de hoofdreden en niet naar de verschillende, misschien achterliggende redenen.

Tot zover samenvattend laat Figuur 1 zien dat bij 28% van de voortijdige schoolverlaters de belangrijkste reden om met de opleiding te stoppen direct met de opleiding zelf dan wel met de leeromgeving samenhangt. Binnen de groep voortijdige schoolverlaters die ongediplomeerd een opleiding in het avo heeft verlaten, is dit overigens zelfs bij 44% van de respondenten het geval. In het mbo-bol (niveau 1/2: 34%; niveau 3/4: 35%) is dit nog steeds bij net ruim 1 op de 3 respondenten het geval.

Figuur 1 De belangrijkste reden om te stoppen(%)

Bron: ROA, SchoolverlatersInformatieSysteem (SIS), 2007.

Noot: Aantal respondenten: 632.

De tweede groep redenen omvat de redenen die niet direct beïnvloedbaar zijn, maar die wel voor opvang vatbaar zijn. Figuur 1 laat zien dat persoonlijke problemen bij ongeveer een op de vier respondenten de hoofdoorzaak was om te stoppen. Dit geldt overigens ook afzonderlijk voor de verder te onderscheiden onderwijstypen (vmbo, avo, mbo). Privéproblemen spelen daarbij de individueel belangrijkste factor. Deze komen overigens duidelijk vaker voor in het voorgezet onderwijs: 22% van de respondenten van

het avo en 13% van de respondenten van het vmbo geeft immers te kennen dat privéproblemen (bijvoorbeeld verslaving of relatieproblemen) de hoofdoorzaak was. In het mbo is dit bij maximaal 10% (mbo-bbl niveau 3/4) het geval. Wel zien we in het mbo, met uitzondering van de groep respondenten van het mbo-bol niveau 3/4, dat relatief veel respondenten gezondheidsklachten noemen als aanleiding om met de opleiding te stoppen. Zo stopt bijna een op de tien respondenten van een korte (niveau 1/2) opleiding in het mbo wegens gezondheidsproblemen. Financiële problemen, die bij 5% van de respondenten de belangrijkste redenen waren, komen relatief vaker voor bij de voortijdige schoolverlaters van het mbo-bol. Hier kan aan de ene kant de gemiddeld iets hogere leeftijd dan bij het voortgezet onderwijs een rol spelen en anderzijds het hogere percentage allochtone respondenten in vergelijking met het mbo-bbl. Op dit tweede aspect - verschillen tussen allochtone en autochtone voortijdige schoolverlaters - zullen we later terugkomen. Tot slot is er nog een reden die in Figuur 1 niet opgenomen is omdat deze voor de totale groep voortijdige schoolverlaters niet relevant lijkt te zijn: regionale verhuizing. Kijken we echter specifiek naar de vmbo-respondenten, zo zien we dat 4% van hen een verhuizing als aanleiding voor het stoppen met de opleiding heeft aangegeven. Dit is nogal verrassend aangezien deze scholieren leerplichtig zijn. Hulp bij het wisselen van de school op het moment van de verhuizing kan hier een uitkomst zijn.

Een vaak gehoord argument is dat ‘groenpluk’ een belangrijke oorzaak vormt voor het voortijdig schoolverlaten. Figuur 1 laat zien dat dit echter bij ‘slechts’ 16% de hoofdreden was. Wel is het zo dat onder de respondenten van het mbo-bbl niveau 1/2 groenpluk een duidelijk belangrijke aanleiding is. Van hen geeft namelijk 27% aan dat zij gestopt zijn, omdat ze werken leuker vonden. Bij alle andere onderscheiden onderwijstypen is maximaal 16% (vmbo) van de voortijdige schoolverlaters voortijdig gestopt omdat men liever wilde gaan werken. De pullfactor arbeidsmarkt is daarmee relatief gezien minder belangrijk dan de gevolgde opleiding of persoonlijke problemen.

Het is wel interessant om nog kort stil te staan bij de pullfactor arbeidsmarkt. Het aantal respondenten laat namelijk voor de groep voortijdige schoolverlaters van het vmbo en mbo nog een aantal nadere analyses toe. Zo komt in het vmbo naar voren dat er een duidelijk verschil is in de aantrekkingskracht van de arbeidsmarkt tussen de ex-leerlingen van de theoretische/gemengde leerweg, de basisberoepsgerichte leerweg en de kaderberoepsgerichte leerweg. Onder de voortijdige schoolverlaters van de theoretische/gemengde leerweg zegt ‘slechts’ 4% gestopt te zijn, omdat ze werken leuker vonden. In de groep die de basisberoepsgerichte leerweg volgde, stopten bijna vier keer (15%) zoveel respondenten om deze reden,

en in de groep die de kaderberoepsgerichte leerweg volgde was dit zelfs 28%. Aanleiding hiervoor kan zijn dat de beroepsgerichte leerwegen (basis- en kaderberoepsgerichte leerweg) de overstap naar de arbeidsmarkt niet alleen aantrekkelijker maar ook gemakkelijker maken. De data laten daarnaast voor de respondenten van het vmbo die de kader- of de basisberoepsgerichte leerweg hebben gevolgd ook uitspraken toe over een aantal opleidingssectoren (techniek, economie en gezondheidszorg). Zowel respondenten van de sector techniek (20%) als respondenten van de sector gezondheidszorg (18%) noemen relatief vaker de pullfactor arbeidsmarkt als reden om met de opleiding te stoppen dan respondenten van de sector economie (12%). Terwijl het verschil tussen de sectoren techniek en economie daarbij in lijn is met de arbeidsmarktperspectieven van schoolverlaters van deze twee sectoren, kan dit niet als verklaring gebruikt worden voor het relatief hoge percentage respondenten dat een opleiding in de vmbo-sector gezondheidszorg heeft gevolgd en hiermee vanwege het aanvaren van werk voortijdig is gestopt. De werkloosheid onder gediplomeerde schoolverlaters van het vmbo gezondheidszorg is immers iets hoger dan de werkloosheid onder gediplomeerde schoolverlaters uit de sector economie (zie ROA 2008).

Bij respondenten van de sectoren techniek, economie en gezondheidszorg in het mbo-bol vinden we een vergelijkbaar beeld als in het vmbo wat betreft de aanleiding 'werken is leuker'. Zo kent de sector techniek met 24% het hoogste percentage respondenten dat als oorzaak de aantrekkingskracht van de arbeidsmarkt noemt. Bij de respondenten van de sector economie is dit 12% en bij de sector gezondheidszorg 19%. Ook hier kan het hogere percentage in de sector gezondheidszorg niet verklaard worden door betere arbeidsmarktperspectieven van deze groep, terwijl het hoge percentage dat een opleiding in de sector techniek heeft gevolgd wel in lijn is met de betere arbeidsmarktperspectieven van technisch geschoolde leerlingen.

Naast eventuele verschillen in de redenen om met de opleiding te stoppen op basis van de gevolgde opleiding, is het uit beleidsmatig oogpunt interessant om ook eventuele verschillen tussen jongens en meisjes en tussen autochtonen en allochtonen aan het licht te brengen. We beperken de discussie hierbij tot de meest opvallende verschillen.

Een eerste duidelijk verschil komt bij de antwoordcategorie 'het niveau was te moeilijk' naar voren: autochtone vrouwen noemen relatief vaak dit antwoord. Zo stopte 5% van de autochtone vrouwen wegens het te hoge niveau van de opleiding, tegen slechts 1% van de autochtone en allochtone mannen, en zelfs geen enkele respondent bij de allochtone vrouwen. Daarnaast valt in de groep redenen gerelateerd aan de opleiding op dat mannen, en dan vooral allochtone mannen, duidelijk vaker aangeven dat zij proble-

men met leraren/schoolleiding hadden en daarom stopten. Bij de allochtone mannen is dit bij 7% van de respondenten het geval maar ook bij de autochtone mannen komt dit met 4% duidelijk vaker voor dan bij de vrouwen.

In de groep persoonlijke problemen vinden we een tweetal redenen die relatief vaker bij vrouwen dan bij mannen voorkomen. Gezondheidsklachten vormen daarbij met 12% onder autochtone vrouwen de individueel hoogst scorende reden. Hoewel deze reden bij allochtone vrouwen duidelijk minder vaak voorkomt (5%), zien we ook hier dat allochtone vrouwen gezondheidsklachten vaker als oorzaak noemen dan allochtone mannen. Niet verrassend vinden we verder dat vrouwen vaker dan mannen ‘zorg voor familie en kinderen of zwangerschap’ als reden vermelden. Overigens manifesteert zich bij deze reden een duidelijk verschil tussen autochtone en allochtone vrouwen. Van de autochtone vrouwen meldt 2% wegens de zorg voor familie/kinderen of wegens zwangerschap gestopt te zijn, en van de allochtone vrouwen 9%. Hoewel het geboortecijfer onder allochtone tienermeisjes de laatste jaren sterk naar dat van autochtone meisjes is toegroeid, stoppen relatief gezien aanzienlijk meer allochtone meisjes wegens de zorg voor familie/kinderen, dan wel wegens zwangerschap voortijdig met het onderwijs. Maatregelen die meisjes met deze problemen beogen op te vangen, dienen daarom rekening te houden met eventuele culturele verschillen in de consequenties van zwangerschap en/of familie-relaties.

Daarnaast zien we dat financiële problemen onder allochtone jongeren een relatief groter probleem zijn dan onder autochtone jongeren. Stopt bij de autochtone jongeren 5% van de meisjes en 2% van de jongens wegens financiële problemen, in de groep allochtone jongeren is dit bij 9% van de jongens en zelfs 10% van de meisjes het geval.

Tot slot laten de analyses zien dat de pullfactor arbeidsmarkt nogal verschilt tussen verschillende groepen voortijdige schoolverlaters. Een op de vier autochtone jongens geeft te kennen dat hij stopte omdat werken leuker is. Dit is relatief gezien bijna drie keer zo vaak als in de groep autochtone vrouwen en de groep allochtone mannen en zelfs zo’n acht keer zo vaak als in de groep allochtone vrouwen.

Gediplomeerde voortijdige schoolverlaters. Terwijl bij de groep *ongediplomeerde voortijdige schoolverlaters* vooral de vraag centraal staat ‘waarom men voortijdig met een opleiding gestopt is’, staat bij de *gediplomeerde voortijdige schoolverlaters* de vraag centraal ‘waarom men na

het behalen van een vmbo-, dan wel mbo-niveau 1 diploma niet met een vervolgopleiding is gestart'.³

Tabel 1 geeft voor de drie onderscheiden groepen gediplomeerde voortijdige schoolverlaters inzicht in de belangrijkste reden om niet met een andere opleiding te gaan beginnen.

Tabel 1 Belangrijkste reden om geen andere opleiding te gaan volgen: gediplomeerde voortijdige schoolverlaters

	vmbo	mbo-bol 1	mbo-bbl 1
Onderwijs	56	25	20
Geen zin in school	15	15	8
Wist niet welke opleiding	30	8	6
Geen school/bbl plaats vinden	11	2	6
Persoonlijke problemen	16	23	23
Had inkomen nodig	8	13	9
Ziekte	2	1	5
Zwanger, zorg voor familie, kinderen	2	2	8
Privéproblemen	4	7	1
Arbeidsmarkt	19	35	41
Vond werken leuker	19	35	41
Overige	9	12	16
Leger	2	9	0
Hulpinstelling/gevangenis	0	0	0
Jaar tussenuit	3	2	0
Onbekend	4	7	16
Aantal respondenten	627	56	23

Bron: ROA, SchoolverlatersInformatieSysteem (SIS), 2007.

De resultaten van de gediplomeerde vmbo-respondenten laten duidelijk de problematische overgang van het vmbo naar het mbo zien. Niet minder dan 30% van de gediplomeerde vmbo-ers geeft namelijk aan dat zij niet wisten welke opleiding zij wilden gaan volgen. Daarnaast zien we dat nog eens 11% geen school dan wel leerplaats kon vinden. Ruim vier op de tien

³ Uiteraard is de vraag waarom men niet met een andere opleiding is gestart ook van belang voor de groep ongediplomeerde voortijdige schoolverlaters. Immers, stoppen met een opleiding hoeft niet per se te impliceren dat men ook met het onderwijs als geheel stopt. Aangezien er echter een redelijk sterke relatie bestaat tussen de reden om met de opleiding te stoppen en de reden om niet met een andere opleiding te starten, laten we deze vraag in dit artikel buiten beschouwing. De geïnteresseerde lezer vindt de uitgebreidere resultaten in de rapportage 'Zonder diploma: Aanleiding, Kansen en Toekomstintenties, ROA 2009.

respondenten zal daarmee geholpen kunnen worden door hem/haar naar een vervolgopleiding te begeleiden. De recent ingevoerde experimenten die een doorstroomopleiding vmbo-mbo niveau 2 aanbieden, zijn voor deze groep jongeren misschien een optie. Aangezien het momenteel nog niet mogelijk is om over het succes van deze experimenten uitsluitend te geven, kan hier alleen nog eens benadrukt worden dat ondersteuning bij het vinden van een gepaste opleiding van cruciaal belang is bij het terugdringen van het fenomeen voortijdige schoolverlaters.

Daarnaast zien we dat een op de vijf gediplomeerde vmbo-ers aangeeft dat hij of zij werken leuker vond. Eerder hebben we al vermeld dat in de groep ongediplomeerde vmbo opleidingsstakers hierbij een duidelijk verschil was tussen jongeren afkomstig uit de theoretische of gemengde leerweg en jongeren afkomstig uit de kaderberoepsgerichte of basisberoepsgerichte leerweg. Dit geldt ook voor de gediplomeerde groep, waarbij de verschillen tussen de onderscheiden leerwegen weliswaar iets kleiner zijn.

In de laatste twee kolommen staan de resultaten met betrekking tot de gediplomeerde voortijdige schoolverlaters die het onderwijs met een mbo diploma op niveau 1 hebben verlaten. In tegenstelling tot de gediplomeerde vmbo-ers kennen de jongeren die na het behalen van een diploma op mbo niveau 1 het onderwijs verlaten aanzienlijk minder het probleem van het niet weten welke opleiding te kiezen. Slechts 8% (mbo-bol) en 6% (mbo-bbl) geeft aan om deze reden met het onderwijs gestopt te zijn. Hier staat tegenover dat zij de arbeidsmarkt als een uitermate aantrekkelijk alternatief zien. Zo geeft 35% van de mbo-bol jongeren die met het onderwijs stoppen aan dat zij dit deden omdat ze ‘werken leuker’ vonden. In de groep afkomstig van het mbo-bbl is dit zelfs 41%.

4 Voortijdige schoolverlaters: Kansen op de arbeidsmarkt

Wat zijn de kansen van voortijdige schoolverlaters op de arbeidsmarkt? Hoe snel vinden ze werk en wat is hun werkzekerheid? Zijn ze tevreden met hun functies en hoe schatten zij hun carrièremogelijkheden in? Deze vragen staan in deze paragraaf centraal.⁴

---

⁴ Een belangrijke kanttekening is dat de resultaten natuurlijk alleen gebaseerd zijn op de situatie van jongeren die aan de enquête deelgenomen hebben. Het is goed mogelijk dat de groep voortijdige schoolverlaters met de grootste problemen minder geneigd zijn geweest om de vragenlijst in te vullen. In dat geval zijn de gevonden verschillen in arbeidsmarkt-kansen waarschijnlijk een onderschatting van de werkelijke verschillen (aannemende dat de groep met de grootste problemen oververtegenwoordigd is bij de lagere opleidingsniveaus).

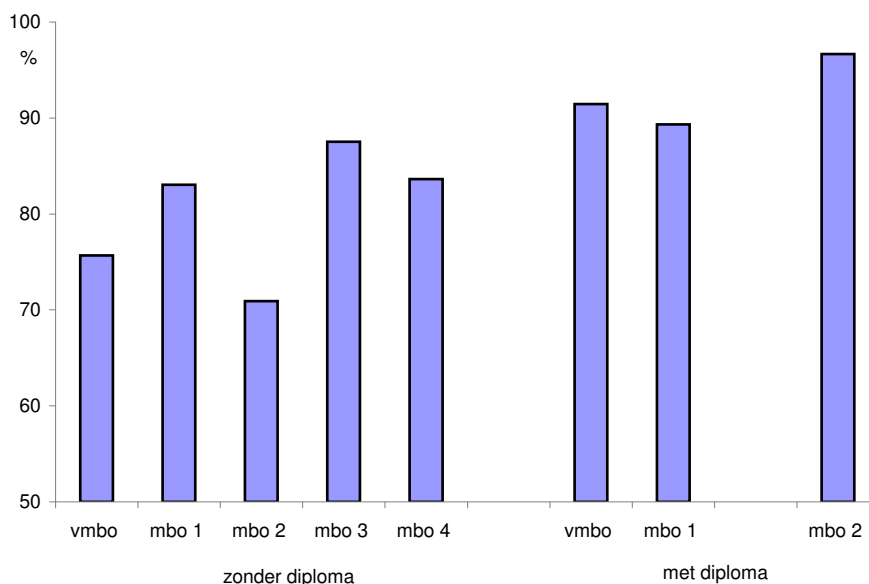
In eerste instantie gaan we in deze paragraaf in op de vraag of jongeren die geen opleiding volgen zich ook daadwerkelijk op de arbeidsmarkt aanbieden. Aanbieden op de arbeidsmarkt is een eerste stap, het vinden van werk een tweede. Vervolgens gaan we daarom in op de vraag in hoeverre jongeren die geen startkwalificatie bezitten moeite hebben om werk te vinden. Tot slot staan we stil bij de korte termijn opbrengsten op de arbeidsmarkt. We analyseren het salaris van de jongeren en stellen de vraag of ze tevreden zijn met hun baan en hoe ze hun carrièreperspectieven inschatten.

Aanbieden op de arbeidsmarkt. Opleidingsuitvallers dienen zich niet perse aan te bieden op de arbeidsmarkt. Onder aanbieders verstaan we hierbij jongeren die hetzij werkzaam zijn op de arbeidsmarkt, hetzij actief op zoek zijn naar werk. Vergeleken met de gediplomeerde schoolverlaters van het mbo niveau 2 bieden voortijdige schoolverlaters zich in mindere mate aan op de arbeidsmarkt. Dit geldt zowel voor de groep ongediplomeerde voortijdige schoolverlaters als de groep gediplomeerde voortijdige schoolverlaters en geldt ook naar controle voor bijvoorbeeld leeftijd, geslacht, etniciteit of gevolgde opleidingssector.⁵ In hoeverre dit een vrijwillige keuze is - en de mogelijke inactiviteit samenhangt met een verminderde motivatie om zich op de arbeidsmarkt aan te bieden, veroorzaakt door slechte ervaringen in de tijdsperiode voorafgaand aan de enquête - kan hier niet worden vastgesteld. Wel dient men aan dit resultaat als zodanig een hoge prioriteit toe te kennen. Immers, jongeren die noch bezig zijn met een opleiding, noch zich op de arbeidsmarkt aanbieden, lopen een aanzienlijke kans om de binding met het onderwijs dan wel de arbeidsmarkt in de loop van de tijd steeds verder te verliezen. Zij lopen risico om na hun voortijdige uitval uit het onderwijs ook maatschappelijke drop-outs te worden.

Voortijdige schoolverlaters zijn een nogal heterogene groep jongeren. Immers, het ons beschikbare databestand omvat jongeren die het vmbo, het avo of het mbo ongediplomeerd hebben verlaten. Ook binnen de groep gediplomeerde voortijdige schoolverlaters zal er best verschil zijn tussen de jongeren met een vmbo-diploma en de jongeren met een mbo niveau 1 diploma. Om dit nader te analyseren, laat Figuur 1 het percentage voortijdige schoolverlaters zien dat zich op de arbeidsmarkt aanbiedt. Ter vergelijking is ook het percentage onder de groep gediplomeerde mbo niveau 2 schoolverlaters weergegeven

---

⁵ Voor een volledige bespreking van de onderzoeksresultaten, zie 'Zonder diploma: Aanleiding, kansen en toekomstintenties, ROA, 2009'. Deze laten verder zien dat de kans om zich op de arbeidsmarkt aan te bieden significant lager is voor vrouwen, maar dat deze kans toeneemt met de leeftijd van de respondent.

Figuur 2 Aandeel voortijdig schoolverlaters dat zich aanbiedt op de arbeidsmarkt

Bron: ROA, SchoolverlatersInformatieSysteem (SIS), 2007; zonder diploma opleiding verlaten of met diploma opleiding verlaten.

Gemiddeld ligt het percentage aanbieders onder de gediplomeerde voortijdige schoolverlaters iets hoger dan onder de ongediplomeerde voortijdige schoolverlaters. In de laatste groep zijn het vooral de ongediplomeerde uitstromers uit het mbo niveau 2 en, in mindere mate, de ongediplomeerde uitstromers uit het vmbo die zich relatief gezien weinig op de arbeidsmarkt aanbieden. Zeker het resultaat in de groep die het vmbo zonder diploma verlaat, dient gezien de gemiddeld jonge leeftijd van deze groep als een serieus probleem erkend te worden. Waarom bieden deze jongeren zich niet aan op de arbeidsmarkt? Hoewel de data ons hierop geen eenduidig antwoord verschaffen, geeft het onderzoek onder de ongediplomeerde respondenten ons een aantal indicaties. De inactiviteit van deze jongeren kan immers samenhangen met de oorspronkelijke aanleiding om met de opleiding te stoppen. In de groep ongediplomeerde niet-aanbieders vinden we dan ook een oververtegenwoordiging van jongeren die wegens gezondheidsklachten, de zorg voor familie/kinderen of zwangerschap en wegens privéproblemen (bijvoorbeeld verslaving) met de opleiding stopten. Deze redenen kunnen op het moment van de enquête (ongeveer 1,5 jaar na dato) nog steeds een hindernis vormen en de jongeren de toegang tot de arbeidsmarkt verhinderen. Overigens is het niet verrassend dat we in de

groep die zich wel aanbiedt een oververtegenwoordiging van jongeren vinden die met de opleiding stopten omdat ze werken leuker vonden.

Kansen op de arbeidsmarkt. Eerder onderzoek heeft al vaker aangetoond dat ongediplomeerde schoolverlaters een kleinere kans hebben op het vinden van betaald werk, minder vaak een vaste aanstelling hebben, minder verdienen en minder vaak een voltijdbaan hebben in vergelijking met gediplomeerde schoolverlaters. Ook het aantal jaren scholing dat vereist wordt voor hun huidige functie ligt lager dan bij gediplomeerde schoolverlaters (ROA 2001).

Om te beginnen bespreken we de resultaten van een tweetal analyses van de kans op werk. De eerste analyse gaat in op de vraag of de respondenten relatief snel, dat wil zeggen binnen 3 maanden na het verlaten van de opleiding, een betaalde functie hebben gevonden. In de tweede analyse schatten we dan de kans om op het enquêtemoment werkloos te zijn. De groep voortijdige schoolverlaters (ongediplomeerd en gediplomeerd) van het avo is te klein om hierover betrouwbare resultaten te presenteren.

Zowel de kans om meer dan drie maanden op zoek te zijn voordat men de eerste baan vond als de kans om op het moment van de enquête werkloos te zijn, tonen een eenduidig beeld wat de kansen van voortijdige schoolverlaters betreft: voortijdige schoolverlaters hebben aanzienlijk meer moeite om een baan te vinden. Het wel of niet hebben van een diploma van de laatst gevolgde opleiding speelt hierbij geen rol.⁶ Zowel direct na het stoppen met de opleiding als 1,5 jaar later verhoogt een diploma op startkwalificatieniveau daarmee de kans op werk. De onderliggende analyses laten verder zien dat vrouwen en allochtone mannen relatief gezien vaker werkloos zijn dan autochtone mannen (zie ROA 2009).

Voortijdige schoolverlaters zijn vaker werkloos. Voordat we deze uitspraak als zodanig handhaven, is het noodzakelijk om de heterogene groep van voortijdige schoolverlaters grondiger te bekijken. Figuur 3 brengt daarom voor een aantal groepen voortijdige schoolverlaters de werkloosheid nader in kaart. Het referentiekader is daarbij het werkloosheidspercentage onder de gediplomeerde schoolverlaters van het mbo niveau 2 (6%). Figuur 3 toont duidelijk dat het werkloosheidspercentage onder de voortijdige schoolverlaters nogal afhankelijk is van het laatst gevolgde onderwijs. Ongediplomeerde uitstromers van een mbo-opleiding op niveau 4 (6%), en iets minder van een mbo-opleiding op niveau 3 (8%) doen het re-

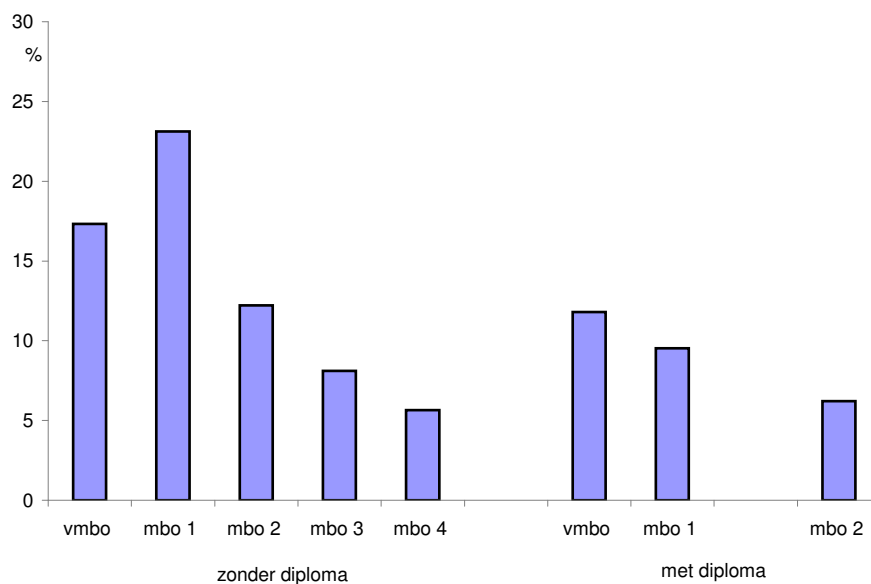
---

⁶ Overigens speelt het niveau van het diploma bij de gediplomeerde schoolverlaters vanaf mbo niveau 2 wel degelijk een sterke rol. Schoolverlaters van een mbo niveau 4 opleiding zijn minder vaak werkloos dan schoolverlaters van een mbo niveau 3 opleiding die dan weer minder vaak werkloos zijn dan gediplomeerde schoolverlaters met een mbo niveau 2 opleiding.

latief net zo goed als de houders van een startkwalificatie. Respondenten die een mbo niveau 2 opleiding (12%) zonder diploma dan wel het vmbo (12%) of het mbo niveau 1 (10%) met diploma hebben verlaten, hebben al een aanzienlijk grotere kans op werkloosheid. De ongediplomeerde vmbo respondenten kennen zelfs een werkloosheidspercentage van 17%, en onder de groep ongediplomeerde mbo niveau 1 respondenten is het met 23% nog eens 6%-punt erger. Deze twee groepen jongeren dienen daarom goede ondersteuning te ontvangen om de weg uit de werkloosheid te vinden.

Nader onderzoek laat overigens zien dat het werkloosheidscijfer in de groep voortijdige schoolverlaters een extreem sterke geslachts- en etniciteitscomponent kent. Tegenover een laag werkloosheidspercentage onder de autochtone jongeren in de groep voortijdige schoolverlaters (4%) staat namelijk een extreem hoog percentage van 29% onder de groep allochtone meisjes. Autochtone meisjes (13%) en allochtone jongens (20%) staan hier tussen in.

Figuur 3 Werkloosheid op het moment van de enquête: voortijdige schoolverlaters (en gediplomeerden mbo niveau 2)

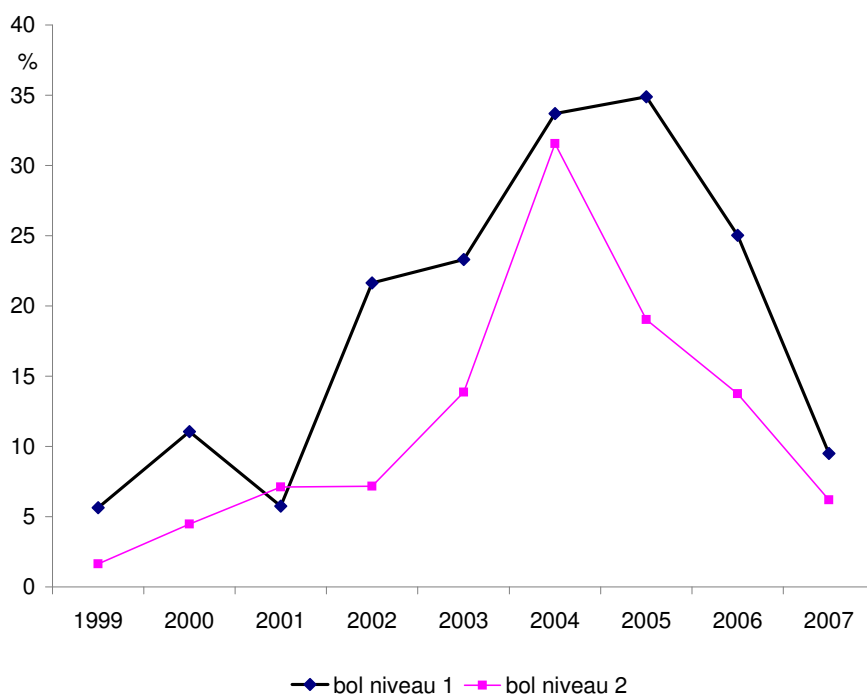

Bron: ROA, SchoolverlatersInformatieSysteem (SIS), 2007; zonder diploma opleiding verlaten of met diploma opleiding verlaten.

Eerder onderzoek (ROA 2006) heeft al aangetoond dat de waarde van een startkwalificatie nogal gevoelig is voor de conjunctuur. De relatief lage werkloosheidspercentages in Figuur 3 kunnen daarom eventueel ook een

uitkomst van een redelijk sterke economie in het jaar 2007 zijn. Figuur 4 bevestigt de conjunctuurgevoeligheid nog eens. De tijdsperiode 1999-2007 kan in pakweg drie conjunctuurperiodes ingedeeld worden: 1) de jaren 1999 en 2000 met een relatief sterke economie; 2) de jaren eind 2001 tot 2004/2005 met een duidelijk slechter draaiende economie en 3) de jaren 2005/2006 tot 2007 die zich kenmerken door een wederom aantrekkende economie. Figuur 4 toont voor deze drie perioden het werkloosheidspercentage onder de gediplomeerde schoolverlaters van het mbo-bol niveau 1 en het mbo-bol niveau 2. De echte waarde van een startkwalificatie komt daarbij voor het eerst in 2002, en daarmee aan het begin van een periode met een minder sterke groei in de economie naar voren.

Figuur 4 Conjunctuurgevoeligheid van een startkwalificatie: werkloosheidspercentage mbo-bol niveau 1 en 2, 1999-2007

Bron: ROA, SchoolverlatersInformatieSysteem (SIS), 1999-2007.

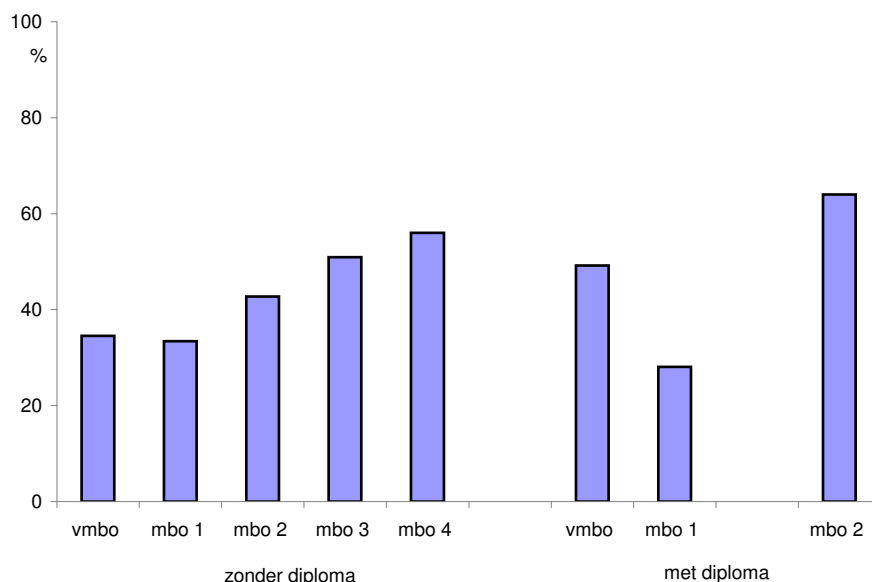
Terwijl de werkloosheid onder de gediplomeerde schoolverlaters van het mbo niveau 1 in dit jaar met bijna een factor vier toeneemt, blijft het werkloosheidspercentage onder de gediplomeerden van mbo niveau 2 stabiel. Pas een jaar later trekt ook in deze groep het werkloosheidspercentage aan,

en op het hoogtepunt van de economische ‘malaise’ kennen de twee groepen schoolverlaters wederom een vergelijkbaar werkloosheidspercentage. Op het moment dat de economie zich weer herstelt (in 2005/2006), nemen de kansen op de arbeidsmarkt in eerste instantie direct weer toe voor de groep gediplomeerden van het mbo niveau 2. Tegelijkertijd hebben de jongeren zonder startkwalificatie nog grote moeite om werk te vinden. Pas op het moment dat het economisch herstel zich doorzet, profiteren ook zij ervan. Hoewel resultaten in het verleden vaak niet een op een als voorspeller voor de toekomst kunnen dienen, geeft Figuur 4 wel een indicatie van wat de nabije toekomst voor deze twee groepen jongeren in petto heeft. De scherpe daling van de economische groei in het najaar van 2008 en de indicatie dat herstel eventueel langere tijd op zich laat wachten zal ongetwijfeld in eerste instantie vooral de jongeren zonder startkwalificatie treffen.

Werk vinden is een eerste stap. Werkzekerheid verwerven een tweede, en zeker zo belangrijke stap. Om enig zicht te krijgen op de werkzekerheid van de verschillende groepen schoolverlaters staan we kort stil bij de resultaten van een analyse betreffende de kans op een vaste baan. Niet alleen het vinden van werk is voor voortijdige schoolverlaters moeilijk, ook het verwerven van werkzekerheid lijkt een startkwalificatie te vereisen. Zowel de groep ongediplomeerde voortijdige schoolverlaters als de groep gediplomeerde voortijdige schoolverlaters kent een significant lager percentage werkenden met een vaste aanstelling. Gemiddeld ondervinden de ongediplomeerde voortijdige schoolverlaters hierbij nog iets meer moeite dan de gediplomeerde voortijdige schoolverlaters. De onderliggende analyses laten overigens zien dat de kans op een vaste aanstelling niet afhankelijk is van de leeftijd van de respondent maar dat allochtone jongeren significant minder kans hebben om een vaste aanstelling te bemachtigen dan autochtone jongeren.

Figuur 5 geeft in meer detail inzicht in de individuele verschillen tussen de verschillende categorieën voortijdige schoolverlaters. In de groep ongediplomeerde voortijdige schoolverlaters zien we een directe relatie tussen het niveau van de opleiding in het mbo die men zonder diploma heeft verlaten en de kans om een vaste aanstelling te hebben. Heeft een op de drie jongeren die het mbo niveau 1 zonder diploma heeft verlaten een vaste aanstelling, in de groep die het mbo niveau 4 zonder diploma heeft verlaten is dit ruim 55%. In de groep gediplomeerde voortijdige schoolverlaters vinden we een verrassend goede positie van de jongeren die na het behalen van het vmbo diploma met het onderwijs stoppen. Van hen heeft de helft een vaste aanstelling. Hoofdzakelijk jongeren die met of zonder diploma een mbo opleiding op niveau 1 verlaten en jongeren die al tijdens het vmbo afhaken hebben te kampen met een slechte werkzekerheid.

Figuur 5 Vaste aanstelling op het moment van de enquête: voortijdige schoolverlaters (en gediplomeerden mbo niveau 2)

Bron: ROA, SchoolverlatersInformatieSysteem (SIS), 2007; zonder diploma opleiding verlaten of met diploma opleiding verlaten.

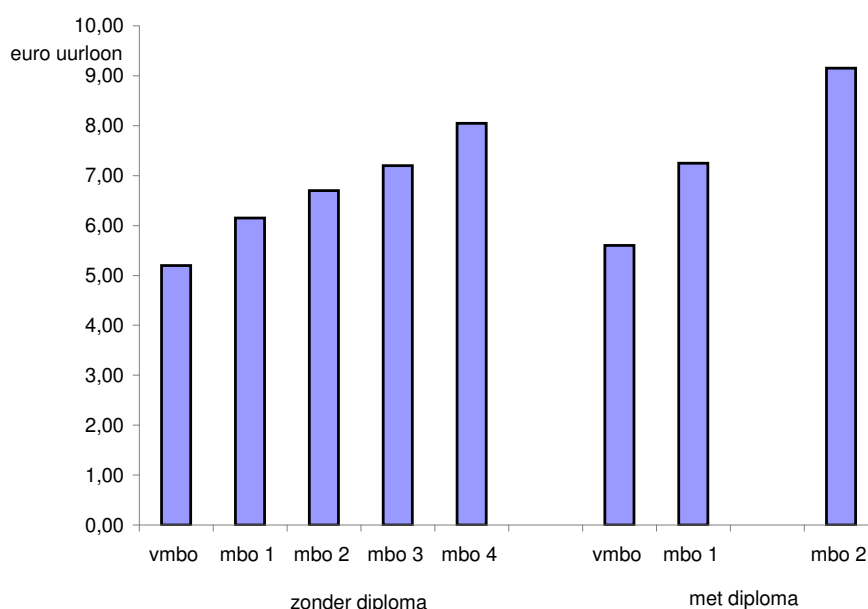
De situatie van mbo niveau 1 gediplomeerde jongeren met betrekking tot het al dan niet hebben van een vaste aanstelling is de uitkomst van een trend die tijdens de periode met lagere economische groei in Nederland (2001-2004/2005) is ingezet. Had in 2003 nog bijna negen van de tien werkzame mbo niveau 1 gediplomeerden een vaste aanstelling, in 2004 was dit nog maar 60%, in 2005 53% en in 2006 nog slechts 36%. Met het einde van de sterke economische groei blijkt ook een einde aan het tijdperk van vaste aanstellingen voor gediplomeerde mbo niveau 1 schoolverlaters gekomen te zijn. Overigens is deze trend ook bij gediplomeerde schoolverlaters van andere mbo niveaus zichtbaar, maar niet in deze sterke mate.

Rendement en tevredenheid. In dit gedeelte presenteren we de resultaten van een analyse naar de invloed van voortijdig schoolverlaten op respectievelijk bruto uurloon, baantevredenheid en carrièreperspectieven van werkende schoolverlaters.

De eerste resultaten liegen er niet om. Ongediplomeerde voortijdige schoolverlaters verdienen minder dan gediplomeerden van mbo niveau 2. Hun bruto uurloon ligt gemiddeld bijna 15% lager. Gediplomeerde voortijdige schoolverlaters doen het nog slechter: zij verdienen gemiddeld 25%

minder bruto per uurloon.⁷ Voortijdige schoolverlaters verdienen daarmee duidelijk minder dan de gediplomeerde schoolverlaters van het mbo niveau 2. Maar geldt dit ook voor voortijdige schoolverlaters die bijvoorbeeld een aantal jaren een mbo opleiding gevolgd hebben, of wordt dit resultaat vooral beïnvloed door de jongeren die het vmbo al dan niet met diploma hebben verlaten? Figuur 6 geeft het gemiddeld bruto uurloon weer voor de verschillende groepen voortijdige schoolverlaters en de gediplomeerden van mbo niveau 2.

Figuur 6 Gemiddeld bruto uurloon in euro's: voortijdige schoolverlaters (en gediplomeerden mbo niveau 2)

Bron: ROA, SchoolverlatersInformatieSysteem (SIS), 2007; zonder diploma opleiding verlaten of met diploma opleiding verlaten.

In het algemeen geldt duidelijk: hoe hoger het niveau van de opleiding die voortijdig verlaten werd, des te hoger het gemiddeld bruto uurloon. Zo verdienen de ongediplomeerde voortijdige schoolverlaters uit het vmbo

⁷ Deze resultaten zijn afkomstig uit een analyse die onder andere controleert voor leeftijd, geslacht, etniciteit, gevolgde opleidingssector, vereist niveau van de functie, bedrijfs-grootte, vaste versus tijdelijke aanstelling, voltijd- versus deeltijdbaan en bijvoorbeeld het werken als zelfstandige of als uitzendkracht.

gemiddeld € 5,20 per uur. Ongediplomeerde voortijdige schoolverlaters van mbo niveau 4 verdienen gemiddeld net boven de 8 Euro per uur. Gediplomeerden uit het vmbo verdienen met € 5,60 per uur nauwelijks meer dan ongediplomeerde vmbo-schoolverlaters. Gediplomeerden van mbo niveau 1 verdienen meer dan alle ongediplomeerden, met uitzondering van de ongediplomeerden uit mbo niveau 4: € 7,25. Uit Figuur 6 blijkt nog maar eens de waarde van de startkwalificatie. Gediplomeerden van mbo niveau 2 verdienen met gemiddeld € 9,15 een stuk meer dan de schoolverlaters zonder startkwalificatie.

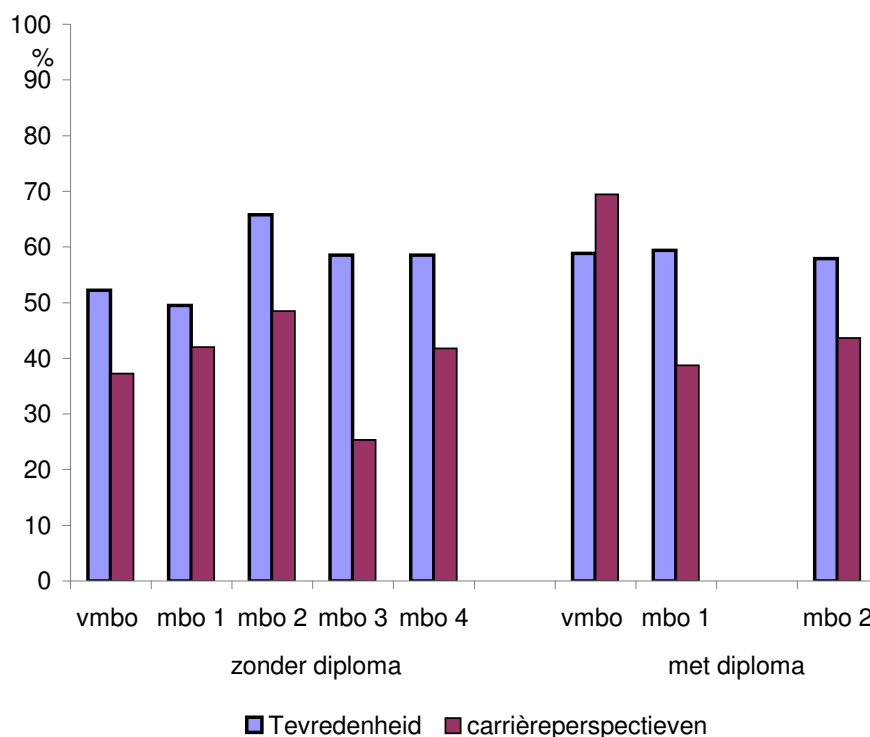
De baankenmerken tevredenheid en carrièreperspectieven zijn in de vragenlijst bevraagd middels een vijfpuntsschaal van 1 (zeer ontevreden / nauwelijks carrièremogelijkheden) tot 5 (zeer tevreden / heel veel carrièremogelijkheden). In de analyse zijn de antwoordcategorieën 4 en 5 samengenomen.

Wat de tevredenheid van schoolverlaters met hun baan betreft, laten de analyses zien dat het blijkbaar weinig uitmaakt of een schoolverlater gediplomeerd of ongediplomeerd is en of hij of zij al dan niet een startkwalificatie bezit. Figuur 7 laat dit duidelijk zien. Weliswaar zijn de ongediplomeerde voortijdige schoolverlaters van vmbo en mbo niveau 1 met ongeveer 50% niet vaak tevreden met hun huidige baan, de overige schoolverlaters zijn niet veel vaker tevreden met hun baan. Gemiddeld is een kleine 60% van hen tevreden of zeer tevreden met zijn/haar huidige baan. Gediplomeerden met een startkwalificatie (mbo niveau 2) zijn overigens niet vaker tevreden met hun baan. De startkwalificatie heeft dus wat baantevredenheid betreft geen toegevoegde waarde. Ook op lager niveau kunnen schoolverlaters tevreden zijn met hun baan.

Over hun carrièremogelijkheden in de huidige baan verschillen de jongeren die aangemerkt worden als voortijdige schoolverlaters iets meer van mening (zie Figuur 7). Slechts een kwart van de ongediplomeerde voortijdige schoolverlaters van mbo niveau 3 ziet goede carrièremogelijkheden in de huidige functie. Dat is nog een kleiner aandeel dan bij de ongediplomeerde voortijdige schoolverlaters uit het vmbo (37%). Van de overige ongediplomeerde voortijdige schoolverlaters ziet zo'n 42% tot 48% goede carrièremogelijkheden.

Hiertegenover staat dat maar liefst 70% van de vmbo-gediplomeerden denkt goede carrièremogelijkheden in de huidige functie te hebben. Van de mbo niveau 1 gediplomeerden is dit echter slechts 39%. Ook mbo niveau 2 gediplomeerden zien niet erg vaak goede carrièremogelijkheden in hun huidige functie. Ook hier lijkt het bezitten van een startkwalificatie niet veel uit te maken. Daar moet wel aan worden toegevoegd dat het bij baantevredenheid en carrièremogelijkheden gaat om een subjectieve inschatting door de respondenten, en niet om een objectief baankenmerk als uurloon.

Figuur 7 Aandeel schoolverlaters met hoge baantevredenheid en goede carrièreperspectieven in de huidige functie (% 4 of 5 van een vijfpuntsschaal)

Bron: ROA, SchoolverlatersInformatieSysteem (SIS), 2007; zonder diploma opleiding verlaten of met diploma opleiding verlaten.

5 Conclusies

Waarom verlaten jongeren voortijdig het onderwijs? Bieden ze zich op de arbeidsmarkt aan en indien ja, hoe snel vinden ze dan werk? Hoe tevreden zijn voortijdige schoolverlaters met hun functie en hoe schatten zij hun carrièreperspectieven in? Deze vragen stonden centraal in dit artikel. In deze paragraaf zullen we de belangrijkste bevindingen kort samenvatten en hun potentiële invloed op het te voeren beleid bespreken.

Aanleiding. De resultaten laten duidelijk zien dat een omvangrijk deel van het voortijdig verlaten van het onderwijs door een goede begeleiding van scholieren bij hun studiekeuze beïnvloedbaar is. Naast een ex-ante inter-

ventie bij het kiezen van de goede opleiding (zeker op het moment van de overgang van het vmbo naar het mbo) dient het onderwijsveld ook ex-post (dat wil zeggen op het moment dat een foute studiekeuze al is gemaakt en de scholier dreigt de opleiding te verlaten) ondersteuning te bieden bij de overstap naar een andere, beter geschikte opleiding.

Daarnaast dienen maatregelen om het voortijdig verlaten van het onderwijs tegen te gaan rekening te houden met het feit dat redenen deels een duidelijke geslachts- en etniciteitscomponent kennen. Zo vinden we dat relatief veel autochtone jongeren aangeven dat zij gestopt zijn met een opleiding omdat ze ‘werken leuker vinden’ terwijl relatief veel allochtone jongeren stoppen omdat zij wegens financiële problemen gedwongen zijn om werk te zoeken. Gezondheidsklachten kennen daarentegen een duidelijke geslachtscomponent. Zo dient de opvang bij gezondheidsklachten vooral op de problemen van meisjes te worden toegespitst. Tot slot zien we dat de combinatie van een opleiding volgen met de zorg voor familie/kinderen dan wel zwangerschap een duidelijke geslachts- en etniciteitscomponent kent. Opvang bij deze problemen dient daarbij sterk rekening te houden met eventuele culturele verschillen in consequenties van zwangerschap of verschillen in familierelaties.

Kansen. Jongeren die zonder startkwalificatie de beslissing nemen om hun carrière niet in het onderwijs voort te zetten, bieden zich minder vaak op de arbeidsmarkt aan. Aan de aanzienlijke groep niet-aanbieders dient een handvat gereikt te worden om a) de weg terug naar het onderwijs te vinden of b) een succesvolle start op de arbeidsmarkt te maken. Des te langer deze groep noch in het onderwijs noch op de arbeidsmarkt actief is, des te hoger is het risico dat zij de aansluiting met het onderwijs of de arbeidsmarkt verliezen.

Voortijdige schoolverlaters die zich aanbieden op de arbeidsmarkt zijn vaker werkloos. Hoewel deze conclusie in het algemeen geldt, hebben we ook laten zien dat dit vooral voor jongeren geldt die zonder diploma het vmbo of het mbo niveau 1 verlaten. Daarnaast is de waarde van een startkwalificatie wat betreft de werkloosheid sterk conjunctuurgevoelig. Maar voortijdige schoolverlaters hebben niet alleen vaker moeite om een baan te vinden, als ze een functie bemachtigen, kennen zij vaak ook minder werkzekerheid. Voortijdige schoolverlaters hebben vaak geen vaste aanstelling of werken zelfs als uitzendkrachten. Dit heeft tot gevolg dat zij ook minder verdienen dan hun collega’s die wel een startkwalificatie bezitten.

In tegenstelling tot de resultaten wat ‘vinden van werk’, ‘werkzekerheid’ en ‘salaris’ betreft, onderscheiden voortijdige schoolverlaters zich niet sterk van de jongeren met een startkwalificatie wat baantevredenheid en carrièreperspectieven betreft. Daar moet wel aan toegevoegd worden

dat dit subjectieve baankenmerken zijn die door de respondent zelf ervaren worden in plaats van een objectief baankenmerk zoals het salaris.

Auteurs

De auteurs zijn allen werkzaam bij het Researchcentrum voor Onderwijs en arbeidsmarkt. Christoph Meng (c.meng@maastrichtuniversity.nl) is senior onderzoeker en algemene projectleider voor het SchoolverlatersInformatieSysteem); Ger Ramaekers (g.ramaekers@maastrichtuniversity.nl) is projectleider voor het onderzoek onder afgestudeerden van het hbo; Johan Coenen (Johan.coenen@maastrichtuniversity.nl) en Charlotte Büchner (c.buchner@maastrichtuniversity.nl) zijn onderzoeker.

Literatuur

- ROA, 2001, Het effect van voortijdige schooluitval op de arbeidsmarktpositie van schoolverlaters van het secundair beroepsonderwijs, in: *Schoolverlaters tussen onderwijs en arbeidsmarkt 2000*, ROA-R-2001/3, Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt, Maastricht.
- ROA, 2006, Arbeidsmarkteffecten van voortijdige schooluitval in de beroepsopleidende leerweg, in: *Schoolverlaters tussen onderwijs en arbeidsmarkt 2005*, ROA-R-2006/6, Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt, Maastricht.
- ROA, 2008, *Schoolverlaters tussen onderwijs en arbeidsmarkt 2007*, ROA-R-2008/3, Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt, Maastricht.
- ROA, 2009, *Zonder diploma – Aanleiding, Kansen en Toekomstintenties*, ROA-R-2009/1, -R-2008/3, Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt, Maastricht.